

الحمد لله رب العالمين

نقش «مدر»

در تربیت دینی فرزندان

حجت الاسلام

«سید مجتبی حسینی نژاد»

سرشناسه	: حسینی نژاد، سیدمجتبی، ۱۳۵۹-
عنوان و نام پدیدآور	: نقش پدر در تربیت دینی فرزندان/سیدنجتبی حسینی نژاد.
مشخصات نشر	: قم: اثر قلم، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۸ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک	: ۲۵۰۰۰۰ ریال 6-650991-978-622
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: پدر و کودک
موضوع	: تربیت خانوادگی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: والدین و کودک -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
رده بندی کنگره	: ۴/۲۵۳BP
رده بندی دیویی	: ۶۴۴/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۶۹۲۵۵
وضعیت رکورد	: فیبا

نقش پدر در تربیت دینی فرزندان

مؤلف:	حجت الاسلام سیدمجتبی حسینی نژاد
ناشر:	اثر قلم
چاپ:	احسان
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۹
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۶۵۰۹-۹۱-۶
قیمت:	۲۵۰۰۰ تومان
صفحه آرای:	حمیدرضا علیزاده

آدرس: قم، مجتمع ناشران، واحد ۲۳۷
شماره تماس: ۰۹۳۶۴۳۱۰۳۱۸ / ۰۲۵-۳۷۸۴۲۶۷۸

فهرست مطالب

مقدمه ۹

پیشگفتار ۱۱

فصل اول: «پدر و فرزند از دیدگاه قرآن» / ۱۳

پدر و فرزند از دیدگاه قرآن ۱۵

قرآن کتاب و نسخه نجات‌بخش انسان ۱۶

فصل دوم: «پدر و فرزند از دیدگاه احادیث» / ۲۳

پدر و فرزند از دیدگاه احادیث ۲۵

فصل سوم: «نقش پدر در تربیت فرزند» / ۳۵

نقش پدر ۳۷

مسئله تربیت ۳۷

باغ و باغبان ۳۸

سقاخانه تربیت ۴۰

قضیه‌ای دردناک ۴۱

اهمیت نقش تربیتی پدر ۴۲

فصل چهارم: «زمینه‌ها در ارتباط با وظائف تربیتی پدر» / ۴۵

الف) دوره قبل از ازدواج والدین ۴۷

زمینه‌ها ۴۷

۱. انتخاب همسر شایسته ۴۷
۲. آمادگی برای قبول مسئولیت پدر بودن ۴۸
- ب) دوره قبل از ولادت فرزند ۵۰
۳. شرایط انعقاد نطفه ۵۰
۴. دوران جنینی ۵۱

فصل پنجم: «وظائف پدر در گونه های مختلف تربیت» / ۵۳

- وظیفه ها ۵۵
- تربیت عاطفی ۵۵
- اظهار محبت ۵۷
- رعایت اعتدال و عدالت در ابراز محبت ۵۹
- نوع محبت ۶۱
- محبت نباید مشروط و نوبه ای باشد ۶۱
- تربیت اجتماعی ۶۲
- مشورت با فرزندان و سپردن مسئولیت به آنان ۶۳
- یاری کردن در انتخاب دوست ۶۵
- آموزش احترام به دیگران و برخورد سالم ۶۶
- مجهز نمودن فرزندان در برابر افکار انحرافی ۶۷
- تشویق به پیشی گرفتن در انجام کارهای خیر و تمرین صبر بر مشکلات ۶۸
- تربیت دینی و مذهبی ۶۹
- تربیت دینی قبل از ولادت ۷۰
- تربیت دینی در دوران ولادت و نوزادی ۷۰

- ۷۲..... تربیت دینی بعد از دوران نوزادی
- ۷۳..... تغذیه حلال و طیب
- ۷۳..... آموزش مبانی اعتقادی
- ۷۴..... آموزش عملی فرائض و آداب دینی
- ۷۶..... ضرورت‌ها
- ۷۶..... ۱- احترام به فرزند و تکریم او
- ۷۷..... ۲- ارتباط کلامی مستمر، مثبت و مؤثر
- ۷۸..... ۳- دانش‌افزایی پدران در امر تربیت
- ۷۹..... ۴- انتظار بجا از فرزند
- ۸۰..... ۵- زمان‌شناسی و استفاده از فرصت‌ها

فصل ششم: «نقش پدر در انتقال ارزش‌های اجتماعی به فرزندان» / ۸۳

- ۸۵..... اهمیت تربیت اجتماعی
- ۸۶..... نقش پدر در تربیت اجتماعی
- ۸۸..... مسئولیت‌پذیری
- ۸۸..... آموزش مهارت مسئولیت‌پذیری
- ۹۱..... تهیه رزق حلال

فصل هفتم: «انتظارات فرزندان از پدران» / ۹۵

- ۹۷..... انتظارات فرزندان از پدران

فصل هشتم: «نقش نماز و تربیت فرزندان» / ۱۱۳

- ۱۱۹..... آثار تربیتی نماز
- ۱۱۹..... نماز و اخلاق

- ۱۲۱..... نماز و اجتماعیت
- ۱۲۳..... نماز و حل مشکلات و رفع اضطراب
- ۱۲۴..... وحدت و اتحاد در نماز
- ۱۲۵..... رعایت حقوق اجتماعی در نماز
- ۱۲۵..... تمرین ضبط نفس در نماز
- ۱۲۶..... تمرین وقت شناسی در نماز
- ۱۲۷..... مسالمت طلبی در نماز
- ۱۲۸..... شیوه‌های ترغیب به نماز
- ۱۳۰..... ۱. بصیرت بخشی
- ۱۳۱..... ۲. الگوسازی
- ۱۳۳..... ۳. روش تیشیر و انذار
- ۱۳۴..... ۴. روش تشویق

فصل نهم: «تعلیم قرآن و نقش پدر» / ۱۳۵

- ۱۳۹..... شیوه های آموزش قرآن به کودکان
- ۱۴۱..... آموزش قرآن از آموزش شعر مفید تر است
- ۱۴۲..... روشهای علاقه مند کردن فرزندان به قرآن
- ۱۴۴..... نتیجه گیری
- ۱۴۵..... فهرست منابع

مقدمه

پرداختن به موضوع تحقیق با وجود گستردگی علوم و معارف، یکی از کارهای دشوار علمی به حساب می‌آید.

ولی باین همه نگرشی بنیادین به آنچه در جامعه می‌گذرد، ما را با واقعیت‌هایی آشنا می‌سازد که پرداختن به آن‌ها لازم و ضروری به نظر می‌رسد و شاید در نگاه اول، این بینش اساسی نبوده ولی نمود و تفحص در این مبانی، دریچه‌های فراوانی از مجهولات و گاهی غفلت‌ها را یادآوری می‌سازد که باز گشایی بایی در این موضوع می‌تواند روش‌های دینی و علمی فراوانی را پیش روی خوانندگان عزیز قرار دهد.

ممکن است موضوع تحقیقی در بسیاری از موارد به علت پدید آمدن عوامل و حوادث اجتماعی و یا با شنیدن اخبار وحشتناک در مورد فرزندان ما صورت گیرد و بعضاً جرقه ذهنی در موضوعی خاص به خاطر شدت علاقه به آن مدت آدم مدتی آدمی را با کتاب و قلم مشغول سازد.

آنچه در این بحث بیشتر به دنبال آن خواهیم بود پرداختن به نقش پدر در زمینه تعلیم و تربیت فرزندان خواهد بود. با توجه کردن به خانواده و تفاوت خانواده‌هایی که بدون مشکل هستند و یا با مشکلات کمتری دست‌وپنجه نرم می‌کنند و تطبیق آن‌ها با خانواده‌های درگیر و پر مشاجره و مشکل‌دار به این نتیجه می‌رسیم که در این خانواده‌ها، نقشه‌ها، وظایف و حقوقی که هر کدام از این افراد مخصوصاً نقش پدر کم‌رنگ و بی‌رونی می‌باشد.

این کتاب شامل موارد تربیتی فراوان در خصوص تعلیم و تربیت دینی و برگرفته از متون اسلامی و تربیتی می‌باشد و سعی گردیده نقش پدر را به خوبی مشخص کند و خصوصیات یک پدر نمونه را مورد بررسی قرار دهد.

تحقیقات نشان داده، آگاهی داشتن پدر به ویژگی‌ها و وظایف خود می‌تواند بسیاری از این مشکلات را حل کند. یک پدر آگاه می‌تواند این اطلاعات خود را به دیگر اعضای خانواده هم منتقل کرده و از این طریق حلال مشکلات در خانواده باشد و بخوبی طبق موازین دینی و اسلامی می‌تواند زندگی سعادت‌مند و سرشار از موفقیت و شادکامی داشته باشند. در فصل اول کتاب در مورد آیات و در فصل دوم احادیثی در خصوص تربیت فرزندان و نقش پدر ذکر گردیده و در فصل‌های بعدی به ترتیب فهرست بندی از موضوعات دیگری در این رابطه سخن رفته است.

در این جا جا دارد از همکاری و مساعدت همسر در همکاری این اثر تقدیر و تشکر نموده و درود سلام خودم را به پدران شهید خاصه پدران شهید مدافع حرم اعلام دارم.

امید است که خوانندگان عزیز تا آخر کتاب با ما بوده و با بهره گیری و برخوردارگی از مطالب این اثر؛ در تربیت نوباوگان خویش قدم موثری بردارند.

با تشکر

سیدمجتبی حسینی نژاد

تابستان ۱۳۹۹

پیشگفتار

ز تندباد حوادث برون نبرده جان
اگر نبود فداکاری و وفای پدر
هزارها گره بسته بود در کارت
گشوده گشت به دست گره‌گشای پدر
رها شدی تو ز امواج هولناک خطر
ز پایداری و ایثار بی‌ریای پدر
اگر که قامت تو همچو سرو آزاد است
خمیده در عوضش قامت رسای پدر
(فولادی)

پیرامون نقش پدر در تربیت فرزند و حقوقی که در این زمینه برای او در آیات و روایات معصومین علیهم السلام وجود دارد که با آگاهی از آن‌ها و خصوصیات ویژه‌ای که فرزندان دارند، می‌تواند در امر تربیت موفق باشد که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

توجه به اعتقادات، ابراز محبت، افراط نکردن در آن، رعایت مساوات، ایجاد فضای معنوی در خانه، و امر کردن فرزندان به

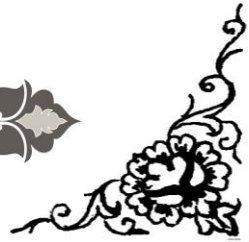
عبادات، سرزنش کردن به جای سهل انگاری، رفع نیازهای فرزندان، توجه به خصوصیات فردی دختران و پسران در سنین مختلف، توجه به حساسیت های تربیت دینی و ...

از نظر مذهبی رابطه الهی و آسمانی تر از رابطه پدر و مادر با فرزندان وجود ندارد.^۱

و قرآن عظیم در چند جا سفارش به نیکی و احسان به پدر و مادر را در کنار امر بر عبادات عبادت خداوند ذوالجلال (که باید همیشه بوده و مداومت زمانی داشته باشد) می آورد و بدین وسیله تذکر می دهد که این حکم دستور دائمی است.

فصل اول:

«پدر و فرزند از دیدگاه قرآن»

آری پرستش خدا که وظیفه منحصر به فرد و بسیار مهمی می باشد هیچ گاه منافی با غفلت از اهمیت ارتباط با پدر فرزند نمی باشد. وظیفه تربیت و نقش پدر و مادر آن قدر مهم بوده که نگارنده تا کنون دو کتاب در زمینه مسائل تربیتی انتشار داده است:

۱. نقش مادر در عفت دختران

۲. نقش والدین در تربیت دینی فرزندان

اولی نقش مادر در زمینه تربیت خاصه در مبحث عفت و برای دختران پرداخته است.

دوم نقش تربیتی پدر و مادر که والدین می باشند در باب تربیت دینی دنبال نموده است.

اما کتاب حاضر نقش و جایگاه پدر در زمینه تربیتی فرزندان اعم از دختر و پسر دنبال می کند.

بعد از چاپ دو کتاب مذکور بر آن شدم که در زمینه پدر و نقش او نیز تحقیقی انجام دهم که ثمره آن هم اینک پیش نگاه شما بزرگواران است.

پدر و فرزند از دیدگاه قرآن

بدون شک، جامعه های گوناگون از افرادی تشکیل یافته اند که عنصر اساسی جهت شکل گیری خانواده می باشند. اسلام با کمال

افتخار و عزت به خانواده به صورت ژرف و گسترده نگریسته است و در قانون گذاری خود، او را در اولویت قرار داده و برای روابط آن، زیباترین و بهترین قوانین حقوقی را وضع نموده و نیز برای آن ارزشمندترین صور اخلاق و آداب را ترسیم نموده است. و از نظر اسلام، تکامل و پیشرفت خانواده تنها معیار برای پیشرفت به سوی تعالیم حیات بخش اسلامی است جایگاه پدر و مادر و به حسب موضوع کتاب «پدر» به عنوان هسته نخستین تشکیل ساختمان خانواده بشمار می‌روند و عوامل «عشق»، «محبت» و «عاطفه» را در روح و جان فرزندان می‌دوانند.

نقش پدر در تحکیم بنیان خانواده بسیار اساسی است قرآن نیز به این مهم توجه نموده و خداوند متعال آیات و سفارش های فراوانی در خصوص نقش و جایگاه پدر بیان فرموده است.

قرآن کتاب و نسخه نجات بخش انسان

قرآن به عنوان اولین و آخرین کتاب نجات بخش انسان‌ها، همواره رهنمودهای حکیمانه و سعادت‌مندانانه ای را در جهت نیل به سعادت دنیا و آخرت برای بشر به ارمغان آورده است.

جایگاه پدر و نقش تربیت او یکی از مباحث گسترده در این کتاب آسمانی می‌باشد که توجه به آن و سرمشق.

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَ

الْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ.^۱

ای کسانی که ایمان آورده اید خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان ها و سنگ هاست نگه دارید؛ آتشی که فرشتگان بر آن گمارده شده که خشن و سختگیرند و هرگز فرمان خدا را مخالفت نمی کنند و آنچه را فرمان داده شده اید (به طور کامل) اجرا می نمایند.

۲. وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا.^۲

آن ها پیوسته از درگاه خدا می خواهند و می گویند: پروردگارا از همسران و فرزندان ما کسانی قرار داده که مایه روشنی چشم ما گردد.

۳. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ.^۳

کسانی که ایمان آورده اید مبادا اموال و فرزندان، شما را از یاد خدا غافل گرداند و هر کس چنین کند از زیان کاران است.

۴. وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ

۱. تحریم آیه ۶

۲. فرقان آیه ۷۴

۳.

عَظِيمٌ.^۱

به خاطر بیاور هنگامی را که لقمان به فرزندش، درحالی که او را موعظه می کرد گفت: پسرم چیزی را شریک خدا قرار مده که شرک ظلم عظیمی است.

۵. وَوَصَّي بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.^۲

و وصیت کرد بدان ابراهیم فرزندان خویش را و یعقوب ای فرزندان من همانا برگزیده خدا برای شما دین را پس نمیرید جز آنکه باشید مسلمانان.

۶. أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَالِئلهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ.^۳

شما کی و کجا حاضر بودید هنگامی که مرگ یعقوب در رسید و به فرزندان خود گفت که شما پس از مرگ من که را می پرستید؟ گفتند: خدای تو را و خدای پدران تو ابراهیم و اسماعیل و اسحاق را که معبود یگانه است و ما مطیع فرمان اویم.

۷. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا

۱. لقمان آیه ۱۳

۲. بقره آیه ۱۳۲

۳. بقره آیه ۱۳۳

يُؤْمَرُونَ.^۱

ای کسانی که ایمان آورده اید خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان‌ها و سنگ‌هاست نگه دارید؛ آتشی که فرشتگان بر آن گمارده شده که خشن و سختگیرند و هرگز فرمان خدا را مخالفت نمی‌کنند و آنچه را فرمان داده شده اید (به طور کامل) اجرا می‌نمایند.

۸. وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَ اجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا.^۲

آن‌ها پیوسته از درگاه خدا می‌خواهند و می‌گویند: پروردگارا از همسران و فرزندان ما کسانی قرار داده که مایه روشنی چشم ما گردد. ۹. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَ لَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ.^۳

کسانی که ایمان آورده اید مبادا اموال و فرزندانتان، شما را از یاد خدا غافل گرداند و هرکس چنین کند از زیان‌کاران است.

۱۰. وَ لَا مَوْلُودٌ لَهُ يَوْلَدِهِ.^۴

و هیچ پدری نیز نباید از رهگذر فرزندش زبانی به او برسد.

۱۱. وَ لِيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا

۱. تحریم آیه ۶

۲. فرقان آیه ۷۴

۳. منافقون آیه ۹

۴. بقره آیه ۲۳۳

اللَّهُ وَلِيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا.^۱

و کسانی که اگر پس از فوت؛ فرزندان خردسال و ناتوانی بر جای می‌گذارند که از ستم دیگران در حق آنان نگرانند باید بترسند و از خدا پروا کنند و در حق یتیمان دیگران ستم روا ندارند و حقوقشان را تباہ نسازند این راهی است که کسی در حق یتیمان آنان ستم نکند و باید درباره یتیمان سخن استوار گویند و رفتاری درست در پیش گیرند.

۱۲. وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ.^۲

و خوراک و پوشاک مادران در حد متعارف بر عهده پدر کودک است.

۱۳. أَشْكُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تَضَارُّوهُنَّ لِيُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أَوْلَاتٍ حَمَلٍ فَأَتِفِقُوا عَلَيْهِنَّ.^۳

شما باید زنان مطلقه خود را در دوران عده در همان جا که خود سکونت دارید و به اندازه توانتان آن را فراهم نموده اید جای دهید، و نباید با کاستن از نفقه یا جایگاه سکونتشان به آنان زیان برسانید تا عرصه را برایشان تنگ و آنان را دچار مشقت کنید.

۱۴. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ

۱. نساء آیه ۹

۲. بقره آیه ۲۳۳

۳. طلاق آیه ۶